

ВІДЗИВ

**на дисертацію Самоненко Наталії Василівни з теми
«Навчання майбутніх судноводіїв ведення ділового листування
англійською мовою» на здобуття наукового ступеня кандидата
педагогічних наук за спеціальністю 13.00.02 – теорія та методика
навчання (германські мови). Галузь знань 01 Освіта / Педагогіка**

Трансформаційні процеси, що відбуваються в освітньому просторі України й характерні сучасному етапу розвитку вітчизняної вищої школи, зумовлені насамперед потребами держави у висококваліфікованих фахівцях і здійснюються у контексті сучасних стратегій і тенденцій розвитку педагогічної, психологічної та методичної наук. Це вимагає певного перегляду окремих усталених науково-теоретичних положень, від яких різнобічно залежать стан і напрями подальшого розвитку української педагогічної теорії та практики. Серед них визначальне місце належить питанням удосконалення системи підготовки майбутніх фахівців різних галузей знань, яким були б характерні висока професійна компетентність і здатність успішно її застосовувати у власній педагогічній діяльності. Одним із виявів пошуку ефективних технологій професійної підготовки майбутніх фахівців є дослідження Н.В. Самоненко, в якому розкривається процес іншомовної підготовки спеціалістів для сфери торговельного морського флоту, оскільки знання професійно спрямованої іноземної мови та уміння доцільно і адекватно її використовувати у своїй роботі є незаперечним свідченням готовності майбутнього судноводія до якісного виконання своїх професійних обов'язків. Відповідно, рівень освіченості в цій галузі, у тому числі й з іноземної мови, дозволяє стверджувати про якісно високі професійні здатності вітчизняних спеціалістів торговельної морської сфери. На нашу думку, саме з цих позицій доцільно розглядати й оцінювати представлену до захисту роботу.

Звісно, що зазначені вище характеристики різнобічно детермінуються викликами сьогодення, коли міжнародні стосунки в різних сферах професійної діяльності набувають важливого значення, і вимоги до них щодня зростають. Феномен ведення ділового спілкування англійською мовою потребує умінь виконувати доволі складні завдання, зумовлені низкою як державних, так й міжнародних документів, зміст яких слугував авторці соціальними та науково-методичними засадами для визначення обраних нею концептів успішного досягнення визначених мети і завдань дослідження.

Роботу вирізняє науково грамотні та чітко пов'язані з темою, що досліджується, формулювання об'єкту, предмету, гіпотези, методів, які використані дисертанткою. Звертають на себе увагу чіткість і обґрунтованість позицій наукової новизни та практичної значущості результатів дослідження. Безапеляційну переконливість позитивних наукових здобутків демонструють локації, де здійснювалась апробація основних положень роботи, здобуті

наукові результати різнобічно проілюстровані в публікаціях авторки. Достатньо переконливим й вагомим можна оцінити особистий внесок Самоненко Н.В. у становлення й розвиток основних положень обраної теми дослідження.

Основний зміст роботи прозоро обґрунтовано й викладено у вступі, трьох розділах і висновках. Представлені матеріали 5 додатків переконливо ілюструють перебіг змісту дослідження, зокрема засобів навчання й контролю рівнів освітніх досягнень суб'єктів навчального процесу, що використовувалися на його проміжних етапах.

Обрана наукова джерельна база, котра складається з 265 найменувань робіт вітчизняних і зарубіжних авторів, дозволяє стверджувати про широкий спектр наукових ідей, долучених до здійснення дослідження і окреслення власних позицій щодо його змісту.

У першому розділі авторка різнобічно розглядає теоретичні засади навчання англomовного ділового листування майбутніх судноводіїв. Логічно грамотно й методично доцільно вибудовано сюжет становлення цього поняття, що на наш погляд, дало змогу переконливо довести методичну особливість питань, які досліджуються, схарактеризувати їх зміст й етапи розвитку в освітньому процесі. Особливої уваги заслуговують представлені думки щодо психолого-змістової характеристики англomовного листування як одного з важливих показників професійної готовності майбутніх судноводіїв до успішного виконання своїх службових обов'язків.

Не викликає заперечень запропонована дослідницею етапність формування відповідних професійних якостей. Вона оригінальна, переконливо обґрунтована й доступно представлена в тексті роботи. Її наукові концепти ґрунтуються на різнобічно розглянутих дидактичних і методичних принципах.

Усі використані в тексті наративи пов'язані з професійною тематикою судноводіїв, що дозволяє чітко уявити перебіг їх мовленнєвих функцій у процесі виконання службової діяльності.

Другий розділ присвячено визначенню й науковому обґрунтуванню концептуальних положень методики навчання англomовного ділового листування майбутніх судноводіїв. У ньому авторка презентує та обґрунтовує загальнодидактичні та методичні принципи організації процесу навчання. Вважаємо позитивним той факт, що переважна їх більшість у тексті дисертації супроводжується англomовними матеріалами з теми дослідження. Представлені принципи слугували теоретико-методичними засадами для створення лінгводидактичної моделі процесу навчання курсантів англomовного ділового листування, повний зміст якої чітко й доступно презентовано на сс. 103–105 дисертації. Структурні компоненти моделі визначено методично доцільно, вони охоплюють весь зміст процесу навчання,

чітко формулюють завдання на кожному з трьох окреслених етапів (Передконтактний. Навчально-контактний. Професійно-контактний). Відповідно до принципу наступності дисертанткою покроково чітко виписано зміст діяльності на кожному підетапі навчання. Методична сутність моделі полягає в доцільному визначенні змісту і послідовності виконання навчальних дій курсантів, передбаченні об'єктів контролю результатів їх виконання упродовж усного навчального процесу. Такий комплексний підхід до побудови моделі, взаємозв'язок і взаємозалежність усіх її структурних компонентів сприяє дидактично доцільній організації навчального процесу. А відтак, зміст моделі цілком реально може слугувати орієнтовною основою діяльності для усіх суб'єктів навчального процесу, оскільки вказує й обґрунтовує етапи, цілі, мовний репертуар, складники змісту, методи, засоби навчання й об'єкти контролю результатів навчання. Досить важливо, що авторка дослідження ґрунтовно, переконливо і доступно інтерпретує зміст кожного етапу, окреслює їх пріоритети й функції у процесі навчання.

Не викликає заперечень запропонована система вправ з навчання майбутніх судноводіїв англомовного ділового листування. Обране дисертанткою чотирьохкрокове формування відповідних умінь, на наш погляд, цілком здатне забезпечити досягнення прогнозованих цілей навчання. Досить детально в роботі розглянуто типи й види вправ, їх методичні функції в навчальному процесі. Ретельно дібрані англомовні професійно спрямовані наративи, використані у змісті вправ, дають уявлення майбутнім судноводіям про мовні одиниці та мовленнєві зразки, що можуть використовуватись у їхній професійній діяльності, а також забезпечують формування у них адекватної комунікативної поведінки, прийнятої в листуванні у межах сфери, що досліджується. Це є важливим пріоритетом змісту запропонованої методики навчання.

Особливим результатом наукової діяльності дисертантки можна вважати підготовлений нею зміст методичних рекомендацій щодо виконання запропонованої системи вправ. Чітко, логічно, конкретно і доступно презентуються функції вправ, техніка їх використання і описуються завдання, на виконання яких вони спрямовуються. Цей матеріал є недвозначним свідченням високого рівня професійної готовності дисертантки до подальших наукових пошуків.

У третьому розділі дисертантка описує організацію та технологію проведення експериментально-дослідної апробації створеної нею методики навчання англомовного ділового листування майбутніх судноводіїв. Усі компоненти експериментальної перевірки та послідовність її проведення, а також критерії, за якими оцінювалася ефективність методики, дають уявлення про достатні наукові можливості авторки дослідження. Зокрема, на високому рівні представлена технологія проведення формувального експерименту та

авторська інтерпретація його результатів. Дидактично й методично грамотно представлено вербальний текст роботи, переконливими є таблиці й діаграми, котрі засвідчують результативність навчання за запропонованою методикою, а використана математична статистика переконливо ілюструє її ефективність. Підтвердженням цієї тези можна вважати результати дослідного навчання в 5 закладах вищої освіти відповідного профілю.

Варто зазначити, що формувальний експеримент і дослідне навчання здійснювалися за авторськими матеріалами (у співавторстві) дисертантки, об'єднаними в навчальний посібник (для курсантів) і методичні рекомендації (для викладачів). Такий комплексний підхід до організації наукового дослідження свідчить про високий науковий рівень його автора.

Представлені в змісті дисертації додатки чіткіше ілюструють перебіг дослідження, дають уявлення про засоби навчання і контролю, демонструють текстові матеріали, що використовувалися на проміжних етапах роботи.

Список використаних наукових джерел свідчить про різнобічність дидактичних, методичних і психолінгвістичних засад, які дозволили Н.В. Самоненко визначити, обґрунтувати та інтерпретувати наукові концепти, на яких вибудовувалося дослідження.

Підготовлені публікації в наукових часописах дають достатнє й чітке уявлення про перебіг наукових пошуків авторки.

Зміст автореферату розкриває основну сутність здійсненого дослідження. Його текстові матеріали оформлено науково грамотно, переконливо, не викликають додаткових запитань.

Висновки, представлені в кінці кожного розділу, та загальні висновки науково грамотно узагальнюють здійснений масив роботи, презентують перспективу розвитку теми дослідження.

У цілому, позитивно оцінюючи зміст здійсненого дослідження, вважаємо доцільним окреслити деякі позиції, котрі уявляються дискусійними, а тому потребують додаткових пояснень і висловлення власних ставлень до порушених питань.

1. Не зовсім можна погодитися з твердженням авторки роботи в тому, що проблема навчання писемного мовлення *ще до недавня для методики навчання іноземних мов була неактуальною* (с. 27). Можливо, ми з нею дещо по-різному й інакше сприймаємо історичні часові межі, але, на мій погляд, це не зовсім вірна теза. Ще в 80-х роках ХХ ст. за безпосередньої активної участі наукового керівника дисертантки були спрямовані зусилля для надання письму статусу цілей навчання. Прошло вже близько 40 років з того часу, а для історії певної галузі знань – це досить тривалий період. І ми, старше покоління учених-методистів, чітко пам'ятаємо ті нелегкі намагання здійснити важливі зміни в історії вітчизняної методики навчання іноземних мов.

2. Як було зазначено в попередньому пункті, значний внесок у розвиток науково-методичної теорії навчання письма іноземною мовою зробила Р.Ю. Мартинова, зокрема це чітко й обґрунтовано представлено в її кандидатській дисертації та у змісті здійснених нею публікаціях з цього питання. Утім, ці роботи під час ретроспективного огляду проблеми, на жаль, не знайшли належного відбитку в тексті дисертації Н.В. Самоненко. На мій погляд, вони тільки збагатили б і розширили б науковий потенціал авторки. Хоч, за нашим аналізом роботи і спостереженнями, дисертантка доцільно використовувала й адаптувала до своєї проблеми окремі положення вище згаданих напрацювань.

3. За результатами власних досліджень дисертантка створила лінгводидактичну модель процесу навчання курсантів ділового листування англійською мовою. Як нами зазначалося вище в характеристиці змісту моделі, цей засіб ґрунтовно й детально представлено в тексті роботи. На мій погляд, будь-який засіб аналогічної форми об'єктивно не може слугувати однаково позитивно для всіх і різних умов навчання. А відтак, для досягнення успішного функціонування кожного з численних компонентів моделі уявляється доцільною необхідність визначення інваріантних і варіативних її складників, відсутність деяких із яких негативно не вплинуло б на результати навчання. Це надало б їй більшої технологічності та адаптивності до різних умов, у яких вона буде використовуватись.

4. Позитивно оцінюючі систему засобів, пропоновану авторкою дисертації, спостерігається на етапі формування мовних навичок досить часте використання перекладних вправ, змістом яких вимагається прочитати, закрити і перекласти презентовані мовні одиниці. На наш погляд, виконання таких дій буде успішним для тих курсантів, які володіють хорошою пам'яттю, котра дає їм змогу успішно засвоювати пропонований деколи досить об'ємний навчальний матеріал. А що робити іншим курсантам, у яких не така розвинена пам'ять, як у їхніх одногрупників? А таких може бути значна кількість. Чи не доцільно було б у майбутньому дещо зменшити кількість такого виду вправ, доповнивши систему іншими, які забезпечували б не механічне, а усвідомлене оволодіння мовними одиницями?

5. Сучасний зміст середньої та вищої освіти ґрунтується на компетентнісних засадах, що зумовлює дещо по-іншому організовувати процес навчання та ставитися до діяльності учнів/студентів/курсантів та вчителів/викладачів як головних його суб'єктів. Такі тенденції характерні й галузі іншомовної освіти, у зв'язку з чим виникає об'єктивна потреба в зміні деяких пріоритетів у виборі цілей, завдань, методів і форм навчальної діяльності. Уявляється необхідним у майбутньому дисертантці дещо переорієнтувати свої подальші наукові пошуки відповідно до цього контексту.

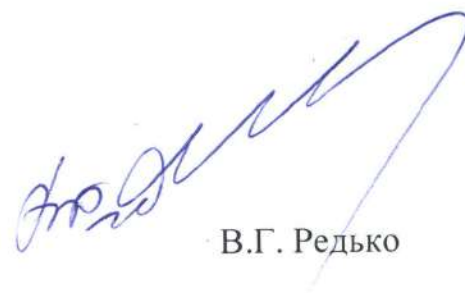
Зазначені міркування не заперечують загальної позитивної оцінки дисертації. Вона є завершеним і самостійним творчим доробком. Визначені, теоретично обґрунтовані та експериментально перевірені наукові положення за змістом дослідження мають певну науково-теоретичну і практичну цінність. Уявляються переконливими й не викликають заперечень сформульовані наукові висновки.

Автореферат і опубліковані роботи різнобічно ілюструють основні положення дисертації.

Представлене до захисту наукове дослідження Самоненко Наталії Василівни з теми «Навчання майбутніх судноводіїв ведення ділового листування англійською мовою» на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.02 – теорія та методика навчання (германські мови). Галузь знань 01 Освіта / Педагогіка, відповідає вимогам до кандидатських дисертацій, а його авторка заслуговує присвоєння наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.02 – теорія та методика навчання (германські мови).

Відгук обговорено на засіданні відділу навчання іноземних мов Інституту педагогіки НАПН України. Протокол № 5 від 06.05.2021 року.

Офіційний опонент
доктор педагогічних наук, доцент,
старший науковий співробітник,
завідувач відділу навчання іноземних мов
Інституту педагогіки НАПН України

В.Г. Редько

Редько В.Г.

Іст-Шибасюк